

Projektbeskrivning

Berättelser som förändrar

Ett projekt i 100 högstadieskolor och 100 gymnasieskolor

BAKGRUND

Den ideella föreningen Läsrörelsens första landsomfattande kampanj startade år 2000 på Bok & Bibliotek. Bakgrunden var den OECD-undersökning som visade att 25 procent av alla vuxna svenskar hade en bristande läs- och skrivförmåga. En uppföljande studie avslöjade att 20 procent av unga vuxna (18-25 år) inte kom upp i den läs- och skrivförmåga som krävs för gå ut den obligatoriska skolan.

Därtill fanns en kraftig minskning av föräldrars högläsning för sina barn, som redovisades i den så kallade Barnbarometern 1999. Utifrån detta tog Läsrörelsen som motto "Ge dina barn ett språk".

Många av Läsrörelsens projekt har vänt sig till yngre barn med lusten till språket och läsningen i centrum. Under Läsrörelsens första år genomfördes också ett antal satsningar riktade till tonåringar.

Aktuell läsforskning

Nya undersökningar visar att både läsförmågan och läsförståelsen har gått ner. Det gäller inte enbart pojkar som tidigare studier visat, utan även flickor. Men på de högre läs-nivåerna är pojkar underrepresenterade.

Fortfarande är det 30 till 35 procent av småbarnsföräldrarna som läser sällan eller inte alls för sina barn.

I december 2013 presenterades den senaste PISA-studien, gjord 2012. I läsförståelse låg OECD-snittet på 496. De svenska 15-åringarna fick ett medelvärde på 483, en markant nedgång jämfört med de 516 poäng Sverige noterades för år 2000. Inget annat land som varit med lika länge har tappat så stort. När det gäller läsförståelsen har nu bara Mexiko, Chile och Slovakien sämre resultat än Sverige. Detta ska ställas mot år 2000 då bara tre länder hade ett bättre resultat.

Både hög- och lågpresterande svenska elever har försämrat sina resultat i förhållande till OECD-genomsnittet, men det är de lågpresterande som har tappat mest.

Torsten Pettersson, professor i litteraturvetenskap vid Uppsala universitet har lett ett forskningsprojekt med 500 unga läsare. Han refererar till internationell forskning som visar litteraturläsningens goda effekter när det gäller empati, minskade klyftor mellan sociala grupper och förbättrad förmåga att förstå andra människors tanke- och känslvärld. Han refererar också till psykologiska studier som hävdar att läsning av skönlitteratur i högre grad än faktalitteratur kan bidra till förståelse av variationen i olika sociala förmågor och ökad förståelse för andra människor.

Det finns ett antal hot mot fiktionsläsningen. De består bland annat av kvantitativa hot, det vill säga det finns mycket annat som upptar unga människors tid. Siffror från Nordicom-Mediebarometern 2014 visar att bokläsningen i åldern 15-24 år uppgick till 19 minuter per dag och media-användningen till 185 minuter per dag.

Enligt Statens medieråd har den dagliga läsningen av böcker och även tidningar minskat bland 17 och 18-åringar, från att 23 procent läste dagligen 2012/13 till 13 procent 2014. Mer än hälften av de tillfrågade ungdomarna anser att det är för lite tid och det är den enskilda del där de flesta är missnöjda med hur de disponerar sin tid. 18 procent av 13–18-åringar uppger också att de aldrig läser böcker och ungefär en tredjedel att de sällan pratar om böcker med vuxna som de bor tillsammans med.

I Dagens Nyheter den 17 mars 2016 skrev journalisten Lotta Olsson om tonåringars minskade läsning och vikten av skönlitteraturen för "språkutveckling, kommunikationsförmåga och empati".

För Läsrörelsen som alltid sett språket som en central del i det demokratiska samhället är den utveckling som skett förfärande.

PROJEKTET BERÄTTELSE SOM FÖRÄNDRAR

Läsrörelsen inleder under 2016 ett samarbete med författaren David Lagercrantz som donerar ett ansevärt bidrag för en lässatsning i 100 högstadieskolor och 100 gymnasieskolor, från norr till söder. Projektet kallat *Berättelser som förändrar* ska lyfta fram berättandet i skönlitteratur och biografier, memoarer och serier.

David Lagercrantz blev en av landets främsta läsfrämjare med utgivning av boken *Jag är Zlatan Ibrahimović*, vilket han beskrivit som det finaste som hänt i hans yrkesliv. Han har sedan dess varit i djupt engagerat frågan hur vi ska få en ny generation och nya målgrupper att läsa och ta del av berättelser som förmår gripa tag och förändra.

Vi menar att i en omvälvande tid då vår medmänsklighet sätts på prov, kan en stark berättelse göra skillnad. Det är vår övertygelse.

En annan viktig person är projektets huvudpedagog Ann Boglind, universitetslektor/lärarytbildare i svenskämnets didaktik vid Institutionen för litteratur, idéhistoria och religion vid Göteborgs universitet. Hon är i grunden svensklärare och var under många år ordförande i Svenskläraryrket.

Vi tror oss också veta att inget liknande projekt har genomförts i Sverige bland elever i högstadie- och gymnasieskolor.

Läsrörelsen har byggt upp en bred erfarenhetsbank som vi kommer att utgå ifrån i arbetet med *Berättelser som förändrar*.

Projektet möjliggörs med stöd av PostkodLotteriets Kulturstiftelse.

Två referensgrupper

En referensgrupp av skolungdomar skapas som är med och tar fram de böcker som kan ingå i projektet. Kontakt hålls med ungdomarna i den fortsatta projekteringen och när projektet har kommit igång.

I den följeforskning/utvärdering som görs under projektets gång kommer många elever från olika skolor att delta.

En annan referensgrupp skapas med ett 30-tal lärare, skolledare, representanter för elevorganisationer, skolbibliotekarier, författare, läsfrämjare, personer verksamma inom fritid och idrott, forskare inom läsning och socialt arbete.

Inbjudan till skolor att delta

Under våren 2016 inbjuds högstadie- och gymnasieskolor att delta i projektet. Ett villkor är att skolorna anmäler två kontaktpersoner – gärna fler – och då en lärare i svenska och en skolbibliotekarie. Kontaktpersonerna ska delta i de inspirations- och utbildningskonferenser som arrangeras.

Ett annat villkor är att skolorna beställer och bekostar en klassuppsättning av en av de utvalda titlarna – förutom den klassuppsättning av en annan titel som bekostas av projektet. Detta för att minst två klasser tidigt ska komma igång att arbeta i projektet.

Åtta boktitlar

Åtta berättelser i form av skönlitteratur, biografier, memoarer eller serier väljs ut.

Urvalet av de åtta boktitlarna sker efter genomgripande analyser och diskussioner mellan huvudpedagogen Ann Boglind, centrala och litteraturkunniga personer i projektet och referensgruppen av ungdomar.

En av titlarna blir *Jag är Zlatan Ibrahimović*.

Filmer med författarna till de åtta böckerna

Korta filmer görs med författarna till de åtta böcker som ingår, där de berättar om sitt skrivande och om den bok som finns med i projektet. Tillgång till filmerna får enbart de klasser som arbetar med respektive bok.

Pedagogisk idéskrift

En pedagogisk idéskrift som fungerar även efter projektet tas fram. Skriften är inte en lärarhandledning utan fylld med inspirerande texter om läsning och de valda böckerna. Redaktör är Marianne von Baumgarten-Lindberg. Skriften sprids till lärare och skolbibliotekarier i alla deltagande skolor.

Introduktion på Bok & Bibliotek

Projektet presenteras på ett stort seminarium på Bokmässan lördag den 24 september. Moderator är journalisten *John Christinsson*, Medverkande är författaren *David Lagercrantz*, *Ann Boglind*, huvudpedagog för projektet, *Johan Unenge* författare, tecknare och Sveriges förste läsambassadör och *Elisabet Reslegård*, Läsrörelsens ordförande och projektledare.

Nationell konferens i oktober/november

I oktober/november arrangeras en nationell konferens för de kommuner som deltar. Den vänder sig till rektorer/skolledare, kommunala bibliotekarier och politiker.

20 inspirations- och utbildningskonferenser under 2017

De 200 skolorna deltar i de två halvdagarskonferenser som arrangeras för alla svensklärare och skolbibliotekarier som ingår i projektet. Konferenserna fördelas över våren och hösten 2017.

Skolorna ingår i en av tio "grupperingar". Varje skola förbinder sig att minst två kontaktpersoner deltar, gärna fler. Som lägst blir det 40 personer per konferens – men det kan lika gärna bli 80 personer.

Ann Boglind, huvudpedagog för projektet föreläser på samtliga konferenser.

David Lagercrantz, författare och initiativtagare till projektet föreläser på de tio inledande konferenserna. *Johan Unenge*, författare, serietecknare och Sveriges förste läsambassadör föreläser på den andra konferensen, *Troligen* föreläser även en kvinnlig författare på den andra konferensen.

En skolbibliotekarie medverkar i vardera av de två konferenserna.

Den andra av de två konferenserna hålls två månader efter den första konferensen. Här utbyts erfarenheter av hur projektet utvecklats.

Läsrörelsens ordförande *Elisabet Reslegård* är moderator för samtliga konferenser.

I skolorna

Arbetet ute i klasserna kommer också att se olika ut beroende på om det är en högstadiesklass eller en gymnasieklass. Gemensamt är att det bygger på lustfyllt läsande och olika uttrycksmedel. Ett mål är att varje elev i de klasser och skolor som deltar, läser och diskuterar minst två berättelser i skriven eller muntlig form.

När det kommer till arbetet med böckerna i skolorna väljer svensklärarna och skolbibliotekarierna från respektive skola ut den klassuppsättning med böcker som skolan får och den klassuppsättning som skolan bekostar själva. De övriga huvudtitlarna finns att beställa från förlagen.

Under den första lektionen med den bok som klassen arbetar med visas den cirka 15 minuter långa film där författaren berättar om sitt skrivande och om boken. Författaren ställer i filmen någon/några frågor till klassen som läser och arbetar vidare med boken i mindre grupper.

Grupperna arbetar med boken i cirka en månad och redovisar sen i en form som de själva väljer. Det kan vara muntligt, i gemensam text, filmat, teater, improvisation eller på annat sätt. Det kan också vara som podcast. För den läsovane kan dessa kreativa och tillåtande förhållningssätt till berättelser och läsande skapa nyfikenhet, läslust och ökad läsning. Även i upplägget av detta har vi kontakt med och återkoppling till referensgruppen med ungdomar.

Elever i klasserna i en skola kan sedan byta böcker och erfarenheter med varandra. Och elever i en skola med elever i en annan skola.

Talböcker finns för elever med lässvårigheter på grund av dyslexi eller annat modersmål. Lyssnandet på talboken och läsandet av den fysiska boken kombineras, vilket inte minst för en elev med annan nationell bakgrund är mycket viktigt.

Elever som är nyanlända från andra länder kan *om de vill* berätta sina historier med hjälp av tolk och filmas eller berätta direkt inför sin klass. Detta för att skapa förståelse för den svåra situation som många kommer ifrån.

Projektet genomförs inom svenskämnet och är på svenska. Översättningar av åtta titlar till ett antal språk och tryckning av detta är också en ekonomisk omöjlighet. Ett informationsblad om projektet på ett tio-tal språk tas fram.

Centrala personer inom projektet

David Lagercrantz, författare och initiativtagare till samarbetet med Läsrörelsen. David – som sitter i Läsrörelsens Läsråd – är sedan utgivningen av boken *Jag är Zlatan Ibrahimović* en av landets mest engagerade läsfrämjare. Tack vare försäljningssiffrorna för den fjärde delen i Millenniumserien, *Det som inte dödar oss* har han nu möjlighet att även stödja Läsrörelsen ekonomiskt.

David Lagercrantz kommer – trots att han är en av både Sveriges och många andra länders mest efterfrågade författare – att prioritera deltagandet i seminarier och konferenser över hela Sverige. Detta gör han helt ideellt.

Ann Boglind, huvudpedagog för projektet, universitetslektor i svenskämnets didaktik vid Institutionen för litteratur, idéhistoria och religion Göteborgs universitet. Ann är svensklärare, lärarutbildare och tidigare ordförande i Svenskläraryöreningen.

Projektledning och arbetsgrupp

Elisabet Reslegård, projektledare och ordförande för Läsrörelsen. Elisabet har som kampanjledare stor erfarenhet av landsomfattande folkbildningskampanjer som Dyslexikampanjen, Psyke kampanjen och Läsrörelsen och av alla olika projekt som ingått i kampanjerna.

Vilda André, koordinator med kandidatexamen i genusvetenskap och bred erfarenhet av att arbeta med barn och unga.

Lina Kåberg Stene, kommunikatör med mångårig erfarenhet av stora uppdrag. Under sex år som marknads- och PR-ansvarig för Leopard förlag. Lina har bland annat gått IHR.

I arbetsgruppen ingår även:

Johan Unenge, författare, serietecknare och Sveriges förste läsambassadör och läscoach.

Siv Hågård, bibliotekarie och tidigare bland annat handläggare på Kulturrådet. Hon satt i många år i Läsrörelsens styrelse och var under en period även dess ordförande.

Marianne von Baumgarten-Lindberg, redaktör för Opsis Barnkultur, ansvarig för Barnens Bokhandel och medlem i Läsrörelsens styrelse.

Gunilla Sandin, bibliotekschef i Strömstad, tidigare programchef för Bok & Bibliotek i Göteborg och medlem i Läsrörelsens styrelse.

PROJEKTETS SYFTE OCH MÅL

I mars 2016 presenterade Skolverket en rapport om hur invandringen påverkat resultaten i PISA-studien och gymnasiebehörigheten. Andelen elever som inte får tillräckligt bra betyg för att bli behöriga till gymnasieskolan ökade från drygt 10 procent 2006 till drygt 14 procent 2015. Stora insatser behövs för nyanlända elever, skriver Skolverket. Läsrörelsens projekt *Berättelser som förändrar* är en sådan insats och som då inte enbart syftar till att öka läsförståelsen utan även till ökad integration och bättre förståelse för människors lika värde.

Som vi skrev i inledningen kommer vi i projektet att lyfta fram berättandet i skönlitteratur och biografier, memoarer och serier. En historia som griper tag kan leda till en förändring i unga människors inställning till varandra. Det kan minska klyftan mellan ett "vi" och ett "dom", och föra oss närmare varandra.

Det övergripande målet är att berättelserna ska fördjupa elevernas kunskaper om andra och sig själva och bidra till ett mer humant samhälle.

Delmålen är:

Att nå ut till 200 skolor fördelade över hela Sverige.

Att nå skolungdomar i många olika miljöer och med olika socioekonomisk bakgrund.

Att ungdomar möter de författare vars böcker de läser genom filmade intervjuer som visas när projektet inleds i deras klass.

Att öka intresset för skönlitteratur och berättelser i olika former hos ungdomar.

Att ungdomars språkliga förmågor ökar.

Att skolledare och politiker ska stödja det läsfrämjande projektet på kort och på lång sikt.

Att lärare i svenska och skolbibliotekarier vill arbeta med projektet och sprida det vidare.

Att en följeforskning/utvärdering görs på ett sådant sätt att projektet får stöd att leva vidare och utvecklas.

Att skolungdomar, lärare, skolbibliotekarier och skolledare aktivt deltar i följeforskningen.

MÅLGRUPPER OCH PLATSER

Den primära målgruppen är elever i högstadiet och gymnasiet, det vill säga skolungdomar i åldern 13 till 19 år, i 100 högstadieskolor och 100 gymnasieskolor fördelade över hela landet.

Vi räknar med att i snitt 6 klasser x 30 elever/skola x 200 skolor kommer att delta. Det blir drygt 35 000 elever.

De sekundära målgrupperna är lärare i svenska och skolbibliotekarier i de 200 skolorna. För att ingå i projektet måste minst en svensklärare och en skolbibliotekarie från varje skola aktivt delta i projektet. Det blir 200 svensklärare och 200 skolbibliotekarier, men det kan bli betydligt fler.

En tredje målgrupp är rektorerna/skolledarna i de 200 skolorna. Anmälan till projektet kommer också att ske med varje skolledares godkännande, detta för att ge projektet maximalt stöd från ledningshåll.

Vi räknar även med att många fler klasser på sikt kommer att bli involverade i de skolor som deltar.

UPPFÖLJNING/UTVÄRDERING

Forskarna *Barbro Johansson*, docent vid Centrum för konsumtionsvetenskap Handelshögskolan Göteborgs universitet och *Sandra Hillén*, fil. dr. vid samma institution, är vidtalade att göra en löpande utvärdering av projektet i form av en följeforskning.

I den löpande följeforskningen kommer de tre målgrupperna skolungdomar, lärare i svenska och skolbibliotekarier att bli involverade.

Forskarna kommer även att delta i olika konferenser och besöka ett antal skolor.

Forskningsresultaten presenteras i en skrift under 2018 och kommer att finnas tillgänglig på nätet.

Huvudpedagogen Ann Boglind och projektledaren Elisabet Reslegård har kontinuerlig kontakt med forskarna.